

DOI REVOLUȚIONARI PAȘOPTIȘTI BOTOȘĂNENI ÎN BUCOVINA : NICOLAE PISOSKI ȘI DIMITRIE RALLET

IONEL BEJENARU

NICOLAE PISOSKI

Numeroase sînt în istoria noastră națională evenimentele în care legăturile, conlucrarea, participarea efectivă comună la cursul lor a tuturor românilor, dincolo de delimitările teritoriale impuse de imperii, s-a materializat, rodind într-o continuă luptă pentru triumful idealului de Lnire, imprimînd întregii istorii un caracter, în primul rînd, unitar.

Revoluția română din 1848, cu evoluția succesivă a momentelor ei, de la cele pregătitoare la cele de acțiune deschisă, cu marea sa cuprindere a teritoriilor locuite de români, regăsită în scopurile comune ale programelor, în prezența laolaltă a moldovenilor, bucovinenilor, muntenilor, transilvănenilor, într-una sau alta din provincii, confirmă în cel mai accentuat grad făgașul istoriei și aspirațiilor comune. Marele ei fruntaș, Nicolae Bălcescu se făcea ecoul vrerii tuturor : „Vrem să fim

o nație, una, puternică și liberă prin dreptul și datoria noastră, pentru binele nostru și al celorlalte nații, căci voim fericirea noastră și avem o mișie a împlini în omenire“¹. Și, mai accentua, luminatul patriot : „Aceste condiții de putere, de cari avem nevoie, nu le putem găsi decît în solidaritatea tuturor românilor, în unitatea lor într-o singură nație, unire la care sînt mehiți prin naționalitate, prin aceeași limbă, religie, obiceiuri, sentimente, prin poziția geografică, prin trecutul lor și, în sfîrșit, prin nevoia de a se păstra și de-a se mîntui“².

1 Nicolae Bălcescu, „Mersul revoluției în istoria românilor“, în „Gîndirea social-politică despre Unire“, Ed. Politică, București, 1966, p. 52.

2 *Ibidem*.

Moment de vîrf al revoluției pașoptiste în Moldova, acțiunile din 27 martie/8 aprilie și din ziua următoare, represiunea care le-a urmat au marcat limitarea activității revoluționare pe cuprinsul Moldovei, dar neîncetarea ei, locul continuării numindu-se ori Transilvania, ori Muntenia, ori Bucovina. Și chiar dacă Mihail Sturdza a instituit o aspră prigoană, mulți din cei rămași în țară, surghiuniți la câte-o moșie sau mănăstire, n-aveau să fie străini de activitatea frunțașilor obligați la emigrație, d.mpotrivă, se vor manifesta prin legături și conlucrare.

În Bucovina avea să se afle la un moment dat grosul frunțașilor revoluției, intrați succesiv, unii venind de la Brașov, din Transilvania (George Sion, Zaharia Moldovanu, Grigore Balș, Petrache Cazimir, Vasile Alcesandri și alții), cîțiva dintre ei (G. Sion, Lascăr Rosetti, Petrache Cazimir și Alecu Russo) participanți la Adunarea de pe Cîmpia Libertății de la Blaj. Lor li se adaugă Vasile Mălinescu, Vasile Cînta, Gh. Cantacuzino, Dimitrie Rallet, Nicolae Pisoski³ — aceștia din urmă menționați în titlul comunicării de față. Pe acesta din urmă, bunăoară, intrat în Bucovina, la 24 iulie 1848, în dreptul satului Boian, raportul pichetului de grăniceri îl menționa ca fiind din Botoșani, holtei, în vîrstă de 32 de ani⁴. (n.n. Botoșanii păstrează și azi casa în care a locuit). În mai multe cazuri, ca în cel de mai sus, intrarea în Bucovina era înlesnită chiar de autoritățile austriece. Puțin mai înainte, în aprilie 1848, ispravnicul de Botoșani îi trecuse pe frații Petrache și Costache Cazimir prin zona Dorohoiului, motivînd cu studiile pe care aceștia ar avea de urmat la Berlin⁵.

Mihail Kogălniceanu a sosit în Bucovina în luna august a anului 1848. Lista moldovenilor refugiați în Bucovina cuprinde și pe Alexandru I. Cuza, Manolachi Costachi Epureanu, Alexandru Moruzi, Smărăndița Rallet⁶.

Cernăuții, cu cele două hoteluri — „de Moldavie“ și „de Paris“ forfoteau de moldoveni. Cei veniți de dată recentă — după un mai lung pelerinaj — se puneau la curent cu starea lucrurilor din Moldova, unde — o află noul sosit G. Sion — „excesele guvernului se făceau din zi în zi mai nesuferite; violări de domiciliu, arestări, maltratări, persecuțiuni de tot felul se făceau în toate zilele, fără cruțare și fără teamă de răspundere. Oamenii cei mai meprizabili formau guvernul lui Mihai Sturza; ciocoi cei mai nerușinați, mai corupți și mai venali își băteau joc de tot ce era nobil și onest în țară“⁷. Mai surveni și o cumplită epidemie de holeră în Moldova, motiv care a adus noi refugiați la Cernăuți. „În toate zilele primeam scrisori — nota același G. Sion — care ne anunțau cîte o nenorocire, cîte o pierdere printre amicii și rudele noastre“⁸.

3 Vezi Teodor Bălan, „Activitatea refugiașilor moldoveni în Bucovina 1848“, Sibiu, 1944.

4 T. Balan, *op. cit.*, p. 5.

5 *Ibid.*, p. 4.

6 *Ib.*, p. 6.

7 George Sion, „*Suvenire contimpurane*“, II, Buc., Ed. Minerva, 1973, p. 138.

8 *Ib.*, p. 139.

Mulți refugiați moldoveni, mai lipsiți de mijloace materiale, au tras de la început la familia Hurmuzachi, la Cernauca, ulterior venind și unii de la Cernăuți și din nevoia unității de acțiune, și din cauza holerii, în extindere și aici, Hurmuzăcheștii fiind mai mult decât o gazdă ospitalieră — „Casa acestora era casa lui Avraam ; totdeauna deschisă și gata a îmbrățișa pe orice trecător sau emigrat care ar fi purtat numele de român“⁹. Cadrul era fertil continuării faptei revoluționare : Aici, la Cernauca Hurmuzăcheștilor, ei înșiși conducători ai culturii românești de acolo ; „se convorbia mult, de oamenii cari știau din saloanele Iașului meșteșugul convorbirii spirituale, se redactau memorii, se alcătuiau broșuri de luptă, se ascuțeau versurile satirelor personale, se întreținea o întinsă corespondență cu cei de acasă“¹⁰.

Între acțiunile organizatorice ale revoluționarilor moldoveni în Bucovina un loc și rol important îl ocupă înființarea, la 26 iunie 1848, la Cernăuți, a Comitetului revoluționar — dată în care sînt redactate Statutele. Cu o zi înainte ele fuseseră aprobate, în cadrul unei ședințe plenare, mai hotărîndu-se înființarea unui fond, respectiv a unei comisii pentru administrarea banilor încasați, acțiuni menite să sprijine activitatea revoluționară. Erau prezenți la această primă ședință Costachi Negri, Alecu Cuza, Iancu și V. Alecsandri, Alecu Hurmuzache, Petrache Cazimir, N. Pisoski, G. Cantacuzino, Toader și Iorgu Sion, G. Dulcescu, Zaharia Moldovanu, Curius, N. Dimitrescu¹¹.

Desprinzînd din activitatea Comitetului pe aceea a lui Nicolae Pisoski, cum ne-au propus, facem sublinierea că ea a stat sub semnul activității practice, mai mult, firea sa fiind a unui om de acțiune, lucru care ne trimite cu gîndul la acea memorabilă ședință a partidei naționale din Moldova din 3 ianuarie 1859 de la Sala Elefant din Iași, cînd i-a somat cu arma pe cei prezenți să-i accepte propunerea ca Domn al Moldovei a lui Alexandru Ioan Cuza. Acum iată-l, cu ocazia primei ședințe, din 25 iunie 1848, primind împreună cu G. Dulcescu sarcina să se ocupe cu strîngerea banilor în Moldova¹². La a 2-a ședință, la 27 iunie, animat de intenții bune, constructive, Pisoschi a propus ca refugiații să întreprindă legături cu gruparea de patrioți din țară, cu toate că șeful ei, Nicolae Istrati era destul de suspect în privința fidelității, supozitie confirmată de evenimente ulterioare, fapt pentru care propunerea a căzut¹³. Prezent statornic în viața Comitetului, alături de tovarășii de idei — îl găsim și la ședința din 2 iulie 1848, de la care datează ultimul proces-verbal cunoscut¹⁴ și nu fără temei, e de presupus, și în activitatea ulterioară, o dată cu comasarea celor mai mulți revoluționari la Cernauca.

9 *Ib.*, p. 140.

10 Radu S. Dragnea, „Viața lui Alexandru Russo“. Fragment din „*Scriitorii basarabeni*“, în „*Neamul românesc literar*“, nr. 43—44, 15 nov. 1912, p. 686, cit. „*Istoria literaturii românești*“, III, p. 54.

11 T. Balan, *op. cit.*, p. 14.

12 *Ibid.*, p. 15.

13 *Ibidem*.

14 *Ibidem*.

De altfel, contactul cu cei din țară nu era doar o obsesie. Au existat prilejuri ale unor contacte apropiate, ca să nu mai vorbim de bogata corespondență întreținută. Unul din ele avea să fie evocat de G. Sion, moment consumat pe o moșie, la frontieră, a Moruzeștilor, când s-au prefigurat acțiunile viitoare, pe fondul informării cu mersul evenimentelor din țară¹⁵. Se recomandă celor din țară achiziționarea de arme — „a trecut vremea unde numai să vorbim și să proiectăm, acum numai fapta este totul“, scria G. Dulcescu Comitetului din Iași¹⁶.

Comitetul revoluționar român din Cernăuți a redactat diverse foi volante, memorii — „tuturor popoarelor independente“ (25 iulie 1848), lui Soliman Pașa (30 iulie 1848)¹⁷, apeluri către moldoveni, cu siguranță bucurându-se de aportul lui Dimitrie Rallet, scriitor satiric virulent, pamfletar de forță al epocii.

Același Comitet revoluționar moldovean îl însărcina pe Mihail Kogălniceanu cu redactarea amplului program de revendicări sociale și politice — „Dorințele partidei naționale din Moldova“, apărut la sfârșitul lunii august 1848, în care se regăsesc idei din Proclamația de la Islaz, din precedentul „Prințiipiile noastre pentru reformarea patriei“, program dezvoltat apoi pe larg în proiectul de Constituție pentru Moldova.

O regrupare a revoluționarilor moldoveni refugiați în Bucovina se semnalează la Cernăuți, în octombrie 1848, mai ales că holera bătuse în retragere. Unii din ei vor mai rămâne aici o vreme, sau la moșiile prietenilor bucovineni, alții vor pleca în Occident. În mai 1849, punându-i-se capăt domniei lui Mihail Sturdza, se vor reîntoarce acasă, mai ales că noul Domn, Grigore Alexandru Ghica le va acorda credit multora dintre ei. Dimitrie Rallet și Nicolae Pisoski, botoșăneni ca și Domnul, desigur câștigându-și creditul nu prin aceasta, vor fi investiți cu înalte dregătorii.

Părăsind Bucovina, George Sion intră în țară pe la Mihăileni, unde îl găsi administrator al ținutului pe Nicolae Pisoski, „deja vechi cunoscut și amic, care mă primi cu o inimă de frate“¹⁸. În ceea ce-l privește pe Rallet, va fi investit cu ministeriatul Cultelor, mai precizînd că șederea sa în Bucovina a fost ceva mai de scurtă durată, întorcîndu-se în țară încă din 1848, activînd la Botoșani. Și N. Pisoski, și D. Rallet se vor angaja cu toată ființa lor, alături de Grigore Alexandru Ghica, Mihail Kogălniceanu, Vasile Alecsandri și atîția alții în lupta Partidei naționale din Moldova, pentru triumful idealului scump al Unirii.

„Momentul Bucovina“ din activitatea lor se înscrie ca unul de referință, de continuitate a revoluției din 1848 din Moldova, căreia la rîndu-le i s-au dedicat, au slujit-o exemplar.

15 G. Sion, *op. cit.*, pp. 140—144.

16 T. Balan, *op. cit.*, p. 18.

17 *Ibidem*, p. 41—42.

18 G. Sion, *op. cit.*, p. 173.